

Strivsel

1/2017

*Minns du bersåer,
paviljonger och
lusthus?*

Bevara
**sommarens
smaker**

Möt
Owe Thörnqvist

Självförsörjning är målet. Ledarskap är vägen dit.

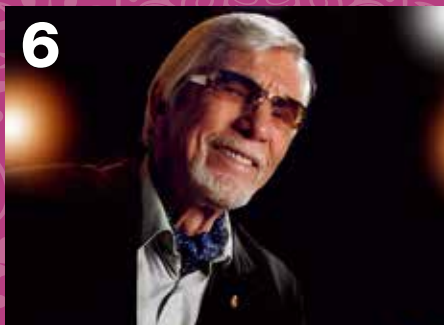
Med kvinnor i fokus utbildar och stärker vi människor att driva sin egen utveckling. Det ger bestående resultat och äkta framtidstro.

Välkommen att bidra och läsa mer om hur det går till på hungerprojektet.se

SWISH: 123 901 99 77
BANKGIRO: 901-9977

HUNGER
PROJEKTET

6

18

26

- 4 Evenemang sommaren 2017
- 6 En man som heter Owe Thörnqvist
- 10 Sommarhäng i Oscar II:s Stockholm
- 14 Tapeter berättar historier om vår tid
- 18 Vilka var Frögunn och Torsten i Gamla stan?
- 22 Pärlor i modet sedan tidens begynnelse
- 26 Och där kom Tornseglaren
- 28 En älskad gubbe
- 30 Bevara sommarens smaker på bästa sätt
- 32 Att välja skjorta
- 34 Många turer innan solen blev centrum
- 37 Korsordstävling
- 41 Sommarens boktips

Nu bygger vi ut!

Andelen äldre kommer att öka mycket i Stockholm de kommande åren. Därför har vi redan nu börjat planera för att vi ska kunna bygga tillräckligt många äldreboendeplatser. Vi har tagit fram en bra plan för utbyggnad.

Fram till 2040 ska vi bygga 37 nya vård- och omsorgsboenden. Vissa blir färdiga snart och andra ligger lite längre fram i tiden. En stor del av de äldreboenden som planeras ska byggas av Micasa Fastigheter och en del av privata aktörer. Men oavsett vem som står för byggandet ska det bli fräscha, moderna boenden som äldre kommer att vilja bo i.

Att bygga ut antalet äldreboenden ordentligt har inte gjorts på länge. Jag är glad att det blir av nu. Alla äldre i Stockholm har rätt till ett bra boende, nu och i framtiden.

Som vanligt får ni gärna höra av er till mig med frågor eller funderingar antingen via mail till clara.lindblom@stockholm.se eller via post till Clara Lindblom, Stadshuset, Ragnar Östbergs plan 1, 105 35 Stockholm.

Jag uppskattar alla era synpunkter på hur vi kan bli bättre, både på äldreomsorg och som hyresvärd.

Allt gott

Clara Lindblom
äldre- och personalborgarråd,
ordförande i
Micasa Fastigheter

Omslag: Olof Holdar

Trivsel ges ut av Micasa Fastigheter i Stockholm AB, Nordkapsgatan 3, Box 1298, 164 29 Kista, telefon 08-508 360 00.

Redaktör: Maria Ehn, tel 08-508 360 12. Medarbetare i detta nummer: Linnea Bofält, Cari Busin, Amina Djemili, Ingrid Eiritz, Kerstin Englund, Gunnar Hultman, Lisa Magnusson, Klas Schönning.

Produktion: AB Grafisk Stil. Tryck: Östertälje Tryckeri AB

Micasa Fastigheter är ägt av Stockholms stad.

Evenemang

sommaren 2017

Mycket kul äger rum i stan under sommaren – pricka in alltifrån möbelklassiker och välkänt måleri till finskt foto och Billy Elliot i musikalform.

Läs om några av evenemangen här!

Konst

Josef Frank – Against Design på ArkDes

Ta chansen att se en alltomfattande utställning om den stora arkitekten och formgivaren – Josef Frank. Utställningen, Against Design, presenterar Franks mångsidighet och visar bland annat banbrytande arkitektur och färgstarka mönster samt flera möbler från den första interiör han skapade.

Visas till 27 augusti. Arkitektur- och designcentrum, Exercisplan 4, Skeppsholmen. Biljettpris: 120 kr ordinarie, 100 kr reducerat.

Tel: 08-520 235 00.

www.arkdes.se

Tillgänglighet: ArkDes är i ett plan. Inga hindrande trösklar i muséet. Hiss finns mellan entrén på Exercisplan och entrén på sjösidan. Rullstol finns att låna.

Artipelag presenterar Morandi/Edmund de Waal

Utställningen är Sveriges första större där den italienska kulturförklarade målaren Giorgio Morandi tar plats. Ett femtiotal verk från Morandis karriär visas, i huvudsak måleri där stilleben är bruksföremål i keramik. Som en del i utställningen medverkar den brittiske keramikern och författaren, Edmund de Waal med bland annat tio nya verk som har sin utgångspunkt i Morandis.

Visas till 1 oktober, Artipelag, Artipelagstigen 1, Gustavsberg. Entréavgift: 150 kr.

Tel: 08-570 130 00.

www.artipelag.se

Tillgänglighet: Hiss mellan samtliga våningsplan. Inga hindrande trösklar. Rullstolar för utlåning.

Liljevalchs på Armémuseums gård: Fokus Finland 3 x Aho & Soldan

Liljevalchs uppmärksammar Finlands 100-års jubileum med en sommarutställning. I en 400 kvadratmeter stor paviljong på Armémuseums gård visas finskt foto av tre pionjärer: Se fotografier och dokumentärfilm från fem årtionden (1920-tal till 1960-tal) av halvbröderna, Heikki Aho och Björn Soldan, grundarna av filmbolaget Aho & Soldan samt Clarie Aho, dotter till Heikki.

Visas till 10 september.

Armémuseums gård, Riddargatan 13. Fri entré. Kontakt: 08-508 31 330.

www.liljevalchs.se

Tillgänglighet: Fritt från trösklar i paviljongen. Ramp för rullstol finns.

Övrigt

Allsång på Skansen med Sanna Nielsen

Allsång på Skansen – en given sommaraktivitet för många. Sanna Nielsen leder allsången från Solliden-scenen under åtta tisdagar i sommar. Naturligtvis gästas scenen också av välkända artister, se vilka på Skansens webbplats från och med 13 juni. 27 juni–15 augusti. Biljettpris 180 kr ordinarie och 160 kr för pensionär. Tel: 08-442 82 00. www.skansen.se
Tillgänglighet: Solliden-scenen har ett begränsat antal platser för rullstolar. Rullstolar finns att låna. Färdtjänstbilar kan köra in via Sollidsporten för att hämta och lämna passagerare

Musik

Operans sommarkonserter

Även i år öppnar Operan dörrarna till Kungliga foajén där sommarkonserter hålls onsdagar till lördagar. Upplev framträdanden av såväl Operans egna sångare och musiker som andra skickliga musikartister.

Innan konserten börjar bjuds gästerna på en välkomstdrink i Guldfoajén. 28 juni–12 augusti. Konserten börjar kl 17.30 och pågår i cirka 45 minuter. Välkomstdrink (mousserande vin/alkoholfritt alternativ) ingår i priset och serveras kl 17.00. Kungliga Operan, Gustav Adolfs torg 2. Biljettpris: 280 kr. Bokning: 08-791 44 00. www.operan.se
Tillgänglighet: Hiss mellan våningsplanen. Rullstolar finns att låna. Terrassen kan inte nås med rullstol på grund av höga trösklar.

Billy Elliot The Musical på Stadsteatern

Stadsteaterns musikal, med musik från Elton John bygger på filmen Billy Elliot. Publiken får uppleva en livsbejakande historia om en pojke som vill bli dansare mitt i det engelska gruvdistriktets mörkaste strejkdagar...

Spelas till 22 november. Kulturhuset Stadsteatern, Stora scenen, Sergels torg. Biljettpris: 495 kr ordinarie och 445 kr pensionär. Bokning: 08-506 20 200. www.kulturhusetstadsteatern.se
Tillgänglighet: Särskilda rullstolsplatser vid alla scener, ange att du använder rullstol vid biljettbokning. Hiss finns mellan alla våningsplan. Rullstol och hörhjälpmedel finns att låna.

Scen

Shakespeares Rickard III på Dramaten

Manipulativ, mordisk och maktgalen – så beskrivs Rickard III, som gör allt för att bli kung över England. I

Dramatens tolkning av Shakespeares originaluppsättning, får publiken följa lömska hertigen av Gloucester, som spelas av Jonas Karlsson, och hans väg till makten.

Spelas 1 september–29 oktober. Dramaten, Stora scenen, Nybroplan. Biljettpris: 135–450 kr. Bokning: 08-667 06 80. www.dramaten.se
Tillgänglighet: Sceningången kan användas av personer som har svårigheter att använda stora entrétrappan. Vissa scenplatser nås via hiss. Rullstolsplatser finns. Ring för bokning.

Parkteatern

Parkteatern firar 75 år!

I vanlig ordning väntar föreställningar under bar himmel, i hela stan, hela sommaren. Ett tips är att komma i god tid för att sitta, höra och se så bra som möjligt. Det går fint att duka upp med egen picknick eller köpa något att äta i serveringen. Konstnärlig chef är Sissela Kyle. Håll utkik efter jubileumsprogrammet som presenteras på www.kulturhusetstadsteatern.se/parkteatern. Fysiska program finns att hämta på biblioteken, i Kulturhuset Stadsteaterns informationsdisk och biljettkassa samt hos respektive stadsdelsnämnd. Juni–augusti. Fri entré. Tel: 08-506 20 200.

Tillgänglighet: I allmänhet går det bra att ta sig fram med rullstol. Kom i god tid för en plats nära scenen. Publikvärdar möter upp färdtjänst.

En man som heter *Owe Thörnqvist*

Jazzkatt, rockkung och Sveriges egen boogie man. Kärt barn har många namn, men just den här mannen heter Owe Thörnqvist. I mars skrällde han med bejublade finalplats i Melodifestivalen och med 88 år på nacken tänker Uppsalasonen allt annat än att tagga ner. Med Trivsel pratar han tidiga gig, beundrabrev och om receptet på ett roligt liv.

”Och direkt vidare till final är... Owe Thörnqvist!” Jublet visste inga gränser och hos många var nog förvåningen lika stor. Hela Sveriges varmkorv boogie-man var alltså tillbaka och det med besked. Mest förvånad var han nog själv, för den planerade Floridaresan var det bara till att boka av. Nu gällde i stället fullt fokus på finalen och många av programmets yngre tittare skulle få en ny idol. En erfaren herre med glimten i ögat och rivigt gung. *Boogie-man blues*. Vilken grej. Coolt, till och med.

Men även om framträdandet i Melodifestivalen var hans första är den strålande silverräven knappast ny i gemet. Sin scendebut gjorde han långt innan teven ens var uppfunnen.

– Jag blev upptäckt i min tidigaste koltålder av fru Milton i gårdshuset på Sysslomansgatan, berättar han.

Ungarna i kvarteret

Det är tidigt 1930-tal och vi befinner oss i Uppsala. Kvinnan i fråga hade en gammal cittra vilken Owe, till hennes stora förtjusning, kunde traktera som kompinstrument till låtarna som ungarna i kvarteret sjöng. Ofta *Blinka Lilla Stjärna*, minns Owe, som trots sin unga ålder snabbt fick mersmak.

– Jag hade redan i femårsåldern koll på att gårdsmusikanter kunde tjäna en hacka, så jag knallade runt i kvarteret och gnlade på ”En kvan-ting träder i salen in, för att fröjda med fjällan sin” och

andra, för den tiden, kända dängor.

Det gick hem, minns han. – Hemmafruar lindade in slantar i tidningspapper som singlades ner från fönster och balkonger

Boxarkarriär

Succé redan från start alltså. Och så fortsatte det. Efter ett par framgångsrika år som boxare drog Owe i början av 1950-talet till sjöss för att se världen. Under resan upptäckte han kommande husgudar som countrymusikern Hank Williams, gospelstjärnan Mahaila Jackson och inte minst Louis Jordan, legendar inom jumpswing- och boogiestil. Inspirationen flödade och väl på hemma-plan drog scenkarriären igång med buller och brak.

Tillsammans med kamraten Rune Ek skrev han lokalrevyer och ett par år efter att han träffat sin blivande mentor, SR-profilen Ulf Peder Olrog lurade så det första skivkontraktet runt hörnet. Skivbolaget Metronome drog längsta strået.

– Först ville de bara att jag skulle tolka andra låtskrivares alster, men det sa jag bestämt nej till. Jag ville sjunga mina egna låtar och så blev det, berättar han för Minne-nas journal.

Hundratals låtar

Sedan dess har Owe spelat in hundratals låtar med egen text och musik, men det stora genombrottet fick han år 1956 när singlarna Rumba i Engelska parken och Josefs-

OWE THÖRNQVIST

Ålder: 88

Yrke: Artist, låtskrivare

Aktuell med: Just avslutat turnén *En man som heter Owe Thörnqvist*. Gick direkt till final i Melodifestivalen, 2017 med bidraget *Boogieman Blues*.

Bor: I Stockholm med sambon Berit Gullberg, förläggare.

Mest stolt över i karriären: ”Pris och ros är lätt att bära, inte särskilt många ton och liksom guldad tidningsära. Glömda då... Ack kära nån”.

son gick varma på vinylspelare runt om i landet. Klassiker som *Titta, titta*, *På festplatsen* och *Anders och Brita* följde kort därefter. Det gjorde även brakhiten *Varm korv boogie*. Låten finns ofta med i svenska skolors sångböcker, är flitigt förekommande i allsångssammanhang och blev när den släpptes år 1959 en omedelbar succé. Den där Owe Thörnqvist hade blivit en svängig jazzkatt att räkna med.

Låtskrivare

Efter skivbolagsbyte till Philips-Sonora och lyckade samarbeten med bland annat Lill Lindfors och som låtskrivare till radiohittar som *Ett litet rött paket med vita snören* – som Sven Ingvars sen gjorde en dundercover på och *När min vän*, som Monica Zetterlund kom tvåa med i Melo-

difestivalen, 1962 hade Owe Thörnqvist blivit Owe Thörnqvist med hela svenska folket.

Trots att han därefter bodde flertalet år i Spanien hann han ändå med ett antal hylade krogshower med bland andra Eva Rydberg och Lena Hanson, ett par skivor, EP:er och att flitigt förekomma i media. Han har dessutom belönats med Grammis (juryns specialpris), fått Taube-stipendiet, Cornelis Vreeswijkspriset och HM Konungens medalj i åttonde storleken. Och så har han gett sig ut på avskedsturnén "Mr Boogie-

man, Tack och hej". Det var för sju år sedan...

– "Hans avskedsturnéer har stått som spön i backen", var det nån tidning som skrev. Jag brukar skylla dels på SMHI, dels på kronisk spelsugenhet, säger Owe om den saken.

Brev från skolklasser

För att lägga gitarren på hyllan var det nog aldrig riktigt tal om, på riktigt. Inte heller nu, vid 88 års ålder. I skrivande stund har Owe just avslutat konserthusturnén *En man som heter Owe Thörnqvist* och melodifestivalbidraget *Boogieman blues* spelas fortfarande i stugorna runt om i landet. Inte minst hos de yngre. Att vara med i ett nytt sammanhang gav onekligen nya lyssnare.

– I dag svarar jag på beundrarpost från en helt ny publik. Hela skolklasser ringar och skriver roliga brev om att de diggar mina låtar, typ "go, go boogieman go!"

Upplevelsen i sig beskriver han som ett "jättekul spektakel i megaformat".

– Vilken kolossal industri! Som den vuxit sedan jag skickade in några jazzballader som tävlingsbidrag i början på 60-talet.

Egentligen pensionär

Var det bättre förr, överlag?

– Något som stör mig är ett slags maskinmässigt malande robotiserad musikframställning som tar allt större plats och exponeringsutrymme. Men om det var bättre förr beror på vilket område

man refererar till. Läs Henry Wadsworth Longfellow's dikt *In olden times in work of art*, så förstår du vad jag menar.

Oavsett vilket föredrar Owe att leva i nuet och trots att han på pappret varit pensionär sedan länge är dagarna alltid späckade och inspirationsbrist lider han knappast av.

– Bara jag ser ett instrument, oavsett slag, till och med citteror, börjar jag fantisera i musikaliska ton- och textbanor. Även banala tidningsrubriker kan ge kickar att omforma till rimmade tonsatta skrönor.

Hur ser en vanlig dag ut? – Just nu svarar jag på ett antal intervjuer. I dag lagar jag lammstek med portabello-sås. Även sådant kräver kreativitet, smaksinne och stilkänsla. Kokböcker från när och fjärran kan vara avkopplande lektyr.

Vilken är veckans höjdpunkt?

– Det varierar, men kan innefatta ett teaterbesök, en konsert, ett klurigt korsord i Svenska dagbladet eller en smarrig supé uppfunnen och ihopsvängd i samråd med min livskamrat Berit.

Matlagning, framförallt ekologisk, är ett intresse Owe hittat på äldre dagar. Det samma gäller golf och fiske. Musiken hänger med. Owe har kul.

Vad är hemligheten, hur blir livet roligt?

– Genom att spela och sjunga av hjärtans lust. Helst mina låtar.

Av Amina Djemili
Foton: Stewen Quigley

ANVÄND DIN YTTRANDE- FRIHET

Ta ställning för mänskliga rättigheter.

Stöd Amnesty på **PG 90 00 72-0**.

Det leder till förändring!

www.amnesty.se

AMNESTY
INTERNATIONAL

Sommarhäng

i Oscar II:s Stockholm

Bersåer, punschverandor, paviljonger, lusthus.....

Orden framkallar bilder av somrar runt förra sekelskiftet, av grosshandlarvillor, snickarglädje och sommarnöjen i skärgården. Men det var även halmhattar och långa kjolar, trädgårdsserveringar, parker och dansbanor i stan där mormor och morfar hängde i sin ungdom. Det var kung Oscar II:s Stockholm.

Oscar II var kung med stor förkärlek för kungliga fester och jubileer, som blev viktiga tilldragelser för alla stockholmare. Hans tid brukar kallas den oscarianska perioden, medan August Strindberg med viss ironi kallade det jubelfesternas tidevarv. Och visst var det en tid präglad av såväl pomp, ståt och glatt lätt-sinne som av nöd och elände.

Sekelskiftet 1900

Sekelskiftet och det tidiga 1900-talet före kommande krig och depressioner, med blomstrande ekonomi och en framtid som såg mest bara ljus ut, var en tid när man visste att roa sig. Det var en brytningstid när Stockholm växte ur sin gamla kostym och var på väg att förvandlas från en provinsial småstad till en storstad av kontinentalt mönster. Trångboddheten var påtaglig, TV, internet och dataspel inte påtänkt, så varma sommarkvällar hängde ungdomen gärna utomhus

på trädgårdsserveringar och i parker med bersåer där man kunde dra sig undan nyfiknas blickar. De något äldre, och bättre bemedlade, betraktade i sin tur gärna omgivningarna från värdshus och punschverandor.

Sommarrestauranger

Några av de populäraste sommarrestaurangerna låg kring Kungsträdgården och på Djurgården.

Stamgästerna på gamla Operakaféet flyttade på sommaren ut i Lagerlunden, varifrån man kunde åse folkvimmel i Kungsträdgården. Lagerlunden var på sin tid lika inne som mötesplats för stadens kändiselit som någonsin Café Victoria, Vickan, längre upp i parken senare skulle bli. Efter sekelskiftet ersattes Lagerlunden av Operaterrassen, där serveringspersonal i eleganta frackar passade upp mellan exotiska palmer och med utsikt över Strömmens skärgårdsbåtar.

I hörnet mot Hamngatan låg Blanch Café, med en inredning som till stora delar var hämtad från Paris café- och restaurangvärld. Även här hade man uteservering under den varma årstiden. Vid närliggande Berzelii park låg Berns Salonger. På övre verandan dracks tidens populära avec, punsch, eller olika sorters toddy. Restaurangmusik blev ett viktigt konkurrensmedel och främst var det operetter som gällde men under utomhussäsongen spelades lika ofta militärmusik.

Hasselbacken populärast

Det allra populäraste sommarnöjet bland stockholmarernas ledande skikt var nog ändå Hasselbacken på Djurgården. Stället hade gamla anor som café och utvärdshus men dess glansperiod som lyxrestaurang, med utmärkt mat och servering, storslagna verandor och vacker musik, inföll runt sekelskiftet. Den kände stockholmsskild-

raren Claës Lundin har berättat om middagar på Hasselbacken, och vad som dracks därtill. *"Hvad dricker man på Hasselbacksmiddagarne i hvardagslag? Något litet öl, kanske ej så litet, men mera vin, mest bordeaux. Champagne föraktas icke häller, men de starka spanska vinnerna förekomma ej så mycket som för tretio och fyrtio år sedan, och de rhenska vinsorterna dricks icke ofta, i motsats till hvad händelsen var under förra århundradet. På soppan bordeaux, på fisken möjligtvis något rhenskt eller sauterne, på köttet bordeaux eller champagne, på steken kanske bourgogne och slutligen vid desserten ett litet glas spanskt eller portugisiskt."* Och detta var alltså en vardagsmiddag.

Att beskåda på Skansen

I nära anslutning till Hasselbacken låg en äldre byggnad, som från början var ett privat sommarnöje. Under senare delen av 1800-talet gjordes det om till ett så kallat schweizeri, det vill säga ett café med alkoholservering. Liksom på Berns fanns det en övre veranda, hyllan, där äldre herrar gärna satt och drack punsch med en cigarr och lyssnade till musiken nedanför. Hasselbacken brann upp 1923. En ny byggnad uppfördes, men den gamla atmosfären kunde aldrig återskapas. Vårdshuset Gubbyllan däremot flyttades in till Skansen och finns kvar än idag som en restaurang av hög klass.

Morfars syster Olga och kusin Elsa i gungan i trädgårdsbersån sommaren 1904.

Morfar Uno hos fotografen 1905, iförd bästa sommarsvid med halmhatt och käpp, redo för dansbanorna.

Lusthus och paviljonger förknippas vanligen med parker och trädgårdskonstens utveckling. Allt från renässansens labyrintträdgårdar, barockens strikt symmetriska anläggningar till romantikens och vilda engelska trädgårdar liksom in på 1900-talets Stockholmsparker, så har olika former av lusthus ingått. De kan ha kallats paviljong, fåfänga, pagod, synagoga, ekotempel eller exempelvis kiosk. I bland har de fyllt en

praktisk funktion, för utskänkning eller för musikpaviljong, men oftast uppfördes de bara för lustens skull. Förebilderna kunde vara mer eller mindre exotiska. Namn och benämningar kan ge ledtrådar till ursprung, som kinesiska paviljongen eller turkiska kiosken. *Berså* och *paviljong* är hämtade från franskan, *tempel* och *lusthus* från tyskan medan ordet *kiosk* kommer från just turkiskan.

Vid sekelskiftet introducerades koloniträdgårdar. Syftet var ursprungligen att förbättra kosthållningen hos arbetarklassen, men det blev även en plats att tillbringa ledig tid. Kolonistugan kallades också från början lusthus.

Kolonistugerörelsen sammanföll med folkrörelsernas och föreningslivets genombrutt. Ungdomar i föreningarna byggde ofta själva dansbanor som kom att fungera som naturliga samlingsplatser under sommarhalvårets lördagskvällar. Inte sällan anlades dansbanorna i anslutning till koloniträdgårdar.

Moralpanik

Det var dock inte alla som uppskattade dansbanorna. I närheten av villaområdet i Gamla Enskede öppnades 1914 en Folkets Park, som snart tilldrog sig stora klagomål. I en diger polisrapport till Öfverståthållarämbetet framfördes bland annat; *"Flera af klaganden hafva till undertecknad muntligen påvisat,*

Anna, Elsa, Olga och Herman i trädgårdspaviljongen i skärgården sommaren 1910. Av någon anledning kallades den alltid synagogan.

att den å dansbanan förekommande dansen icke är att hänföra till anständig dans, utan består af liderliga rörelser med kroppen och bör betraktas såsom osedlig och amoraliserande", varför dansbanetillståndet naturligtvis borde indras.

Moralpaniken skulle fortsätta långt in på 1940-talet med häftig debatt om *"dans-*

baneeländet". Stockholms och kanske Sveriges största dansbana, i folkmun kallad *Sprallis*, låg intill koloniträdgårdsområdet vid Eriksdalsbadet. Kolonisterna klagade och menade att deras blommor stals av unga män som ville uppvakta sina damer. Följden blev att dansbanan flyttades till Långholmen.

Moderna tider

Kung Oscar II avled 1907 och efterträddes av Gustav V. Resterna av det kungliga lättsinnet följdes av större allvar, krig och orostider men även av demokratins intåg och rösträttsreformer. Att det var en brytningstid återspeglades också i synen på det offentliga rummet. De borgerliga finparkerna fylldes med ett folkligare innehåll, som vardagsrum för den moderna människan.

Dansbanan i Hässelby Villastad. Stadsmuseets samlingar.

Av Klas Schöning

Hjälp oss rädda de starkaste

Djurrikets kungar och drottningar behöver hjälp. Trots att de är både starka och listiga har de ingen chans emot ett skarpladdat gevär. I femtio år har vi arbetat med att förhindra dödandet i skyddade områden runt om i världen. För att sätta stopp för den avancerade tjuvjakten arbetar vi med myndigheter för att både skärpa lagarna och få dem att tillämpas. Vi jobbar också för att efterfrågan på olagliga produkter ska minska.

Stöd vårt arbete, bli WWF-fadder idag! wwf.se/fadder

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

Black Rhinoceros, Swaziland. © NaturePL.com / Andy Rouse / WWF

Tapeter

berättar historier om vår tid

Från början var det bara de allra rikaste som tapetserade sina väggar. Men med industrialiseringen och människans uppfinningsrikedom blev det så småningom något som alla hade råd med. Under en period tapetserade människor om hemma oftare än de köpte nya kläder.

Tapeter säger mycket om den tid de har tillverkats och de människor som har valt att klä sina väggar med dem. Vi kan ana att 1700-talets vitpudrade peruker och krinoliner umgås i salonger med girlanger och rosetter på väggarna. 1800-talets romantiska blomstermönstrade väggar lockar fram bilder av Mr

Darcy och Elisabeth Bennet. Och krigstidens stillsamma pastellblommor ger en känsla av familjer som försökte upprätthålla ett normalt vardagsliv kring bombalarm, köttstuvningar och ransoneringskort.

Från 1960-talet och framåt kommer många av oss säkert ihåg de färgglada tapeterna

med popinfluerade eller psykedeliska mönster. Och vem minns inte sjögrästapeterna i familjens gillestuga där tonåringarna tilläts härja med sina kompisar? Tapeterna säger en hel del om den värld som har varit, och är.

I flera hundra år har människor hängt tapeter på väggarna för att smycka sina

Material

Ca 1500. Textilväv och gyllenläder.

Ca 1700. Tryckta papperstapeter. En blandning av handmålat och tryck med limfärg.

1850. Papperstapeter på rulle – valstryckta mönster. Till en början fortsatt dålig kvalitet på papper – kort livslängd.

Ca 1960-tal. Sjögrästapeter. Textiltapeter.

Ca 1970-tal. Vinyltapeter.

Ca 1990-tal. Non-woven – cellulosabaserade och sväller inte när man lägger på lim.

2000-tal. Digitaltryckta tapeter.

Tidsstilar

1700-tal Randiga tapeter med blomsterslingor.

1800-tal Enfärgat med bårder eller dekorativa detaljer, romantiska eller historiska tablåer, romber.

1900-tal Sekelskifte, gracilt växande plantor, botaniskt korrekta blommor, ljusa färger.

1940-tal Idylliskt och pastellfärgat. Småblommigt.

1950-tal Fondväggar. Djärva mönster och starka färger.

1960-tal Popkonst. Psykedeliska influenser. Vinyltapet.

1970-tal Fototapet. Sjögrästapeter.

1980-tal Fortsatt starka färger och mönster, men så småningom mer pastell. Medaljongtapeter och fiberväv.

1990-tal Vitt, minimalistiskt. Inte så mycket tapeter alls!

Den som har renoverat ett gammalt torp eller ett äldre hus kan vittna om de många lager av tapeter som tittar fram när man börjar riva.

Foto: Johner Images

rum och skydda väggar. I Europa har tapeter tillverkats sedan tidig medeltid. En av de äldsta bevarade tapeterna är från Halberstadts domkyrka i Tyskland från 1100-talets senare del.

En lyx

Från början var tapeter alltså en lyx och utförda i till exempel gyllenläder eller handmålad textilväv. Tryckta papperstapeter var ofta ett försök att efterlikna dessa exklusiva material. De äldsta bevarade papperstapeterna är från 1500-talets England. I Sverige hittades den äldsta papperstapeten i Malmö i *Rosenvingska huset* och daterades till ca 1570.

Tapetproduktionen i Sverige kom i gång under 1700-talet men det var först under mitten på 1800-talet som man började tillverka papper på rulle och göra processen snabbare och billigare. Då kom också modet med enfärgade tapeter med klara färger. Populärast var ultramarinblå, guldtryck och något som benämns *schweinfurtergrön*. För att tillverka den gröna färgen användes bland annat arsenik, vilket såklart var en stor hälsofara, framför allt för tapetarbetarna. Men även sedan tapeterna satts upp på väggarna kunde de tydligen avge arsenik och förgifta människor som vistades i salongerna! Framåt

1870-talet infördes ett förbud mot att använda arsenik i tapetproduktionen och under en lång tid framöver stämplades tapetrullarna med "giftfri" för att lugna konsumenterna.

Massproduktion skapade marknad

Tapetkonsten var från början något som inte alla hade råd med. Tapeterna var handgjorda och kostade en förmögenhet. Men när handtrycket ersattes av massproduktion under 1800-talets senare hälft tapetserade man om oftare än man handlade nya kläder. I Sverige såldes tapetrullar i lanthandeln för en billig penning, och det fanns tapetfa-

1800-talets romantiska blomstermönstrade väggar lockar fram bilder av Mr Darcy och Elisabeth Bennet.

Foto: Aleksander Rubtsov

briker i var och varannan stad. Den som har renoverat ett gammalt torp eller ett äldre hus kan vittna om de många lager av tapeter som tittar fram när man börjar riva.

Trenderna har varierat och tapetmönstren har präglats

Källor:

Engelska Tapetmagasinet
NE
Tapetorama
Victoria & Albert Museum
Wikipedia

Boktips: *Tapetboken* 2004 på Byggförlaget av Elisabet Stavenow-Hidemark och Ingela Broström

av den tid de framkommit. Under miljonprogramsåren, när Sverige snabbt skulle bygga en miljon bostäder för att ta emot folkvandringar från glesbygd och utland, tapetserade man lägenheterna med enkla tapeter. Syftet var att de skulle passa alla och inte utmana någons smak. Det myntades ett begrepp – kommunalgrå. Tapeten var bara en bakgrund.

Efter stormaktstidens handgjorda tapetkreationer fick tapetkonsten en undanskymd plats under en lång period. Den betraktades länge som en massproducerad dussinvara och därför en mindre intressant historisk

markör. Det har medfört att det har varit ont om litteratur i ämnet. Men inget kan vara mer fel. Tapeterna kan berätta mycket om tiden då de producerades och sattes upp. Samtiden har definitivt satt sin prägel på tycke och smak när det gäller mönster och kvalitet.

Samarbete med konstnärer

I början på 1900-talet började svenska tapetfabriker att samarbeta med svenska konstnärer som inledde en lång period med intressanta mönster. Den österrikiske formgivaren Josef Frank tecknade till exempel på 1940-talet ett antal

mönster speciellt för bland andra Norrköpings Tapetfabrik. Duro Tapeter samarbetade under 1970- och 1980-talen med konstnärskollektivet 10-gruppen. Runt om i Europa hade sådana samarbeten redan etablerats.

I dag finns en rad erkända och duktiga designers som ritar mönster till tapetindustrin.

Bara tre kvar

I och med 1990-talets trender med avskalade, vita väggar har tapetindustrin haft svåra år. 1968 fanns tolv tapetfabriker i Sverige, av dem är bara tre kvar i dag. Men efter varje trend kommer något nytt och ofta blir det en rekyl tillbaka i tiden. Redan märks i inredningstidningarna att det är läge för mer färg och mönster på väggarna. Så kanske det är dags att gå hem och se över det ljusa och fräscha och byta ut det mot något romantiskt blommigt! Eller varför inte en fototapet med bokskog i höstfärger?

Av Kerstin Englund

Från 1960-talet och framåt kommer många av oss säkert ihåg de färgglada tapeterna med popinfluerade eller psykedeliska mönster.

Foto: BUILT Images

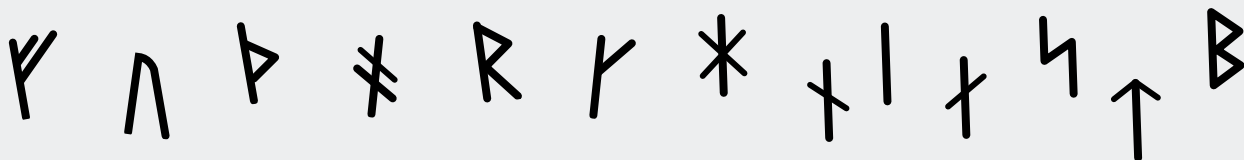
Kändisar:

William Morris (1834-1896) socialistisk tapetdesigner i England. Tillsammans med medlemmar ur det Prerafaelitiska Brödraskapet startade han ett inredningsföretag som erbjöd folket hantverksmässigt producerad design som en reaktion på industrialismens massproduktion.

Paul Balin (1861-1898) fransk tapettillverkare, känd för sina materialimitationer som var så bra att de lurade många kännare att tro att de var äkta gyllenläder, brokad eller broderi.

Josef Frank (1885-1967) österrikisk designer, arkitekt och formgivare. En av funktionalismens pionjärer. Uförde bland annat möbler, tapetmönster och tygtryck för Svenskt Tenn i Stockholm.

Bayeux-tapeten. Förmodligen tillverkad 1076. Berömd medeltida textil som skildrar normandernas erövring av England år 1066. Tapeten redogör för en historisk händelse, men ger också en ovärderlig inblick i den medeltida människans liv och vardag. Tapeten är intressant även för experter inom textilbranschen. Även astronomer får här bekräftat att 1066 var ett år då Haleys komet rundade solen.

Vilka var *Frögunn* och *Torsten* i Gamla stan?

Endast en runsten har hittats i Stockholms stad.

Den restes av Frögunn och Torsten. Det är nästan allt man vet men du kan se den på väggen i korsningen Prästgatan och Kåkbrinken.

Vad finns att upptäcka i korsningen Prästgatan och Kåkbrinken? Vad är det som drar och lockar i detta hörn? Jo, inmurat i husfasaden vid Prästgatan, med en kanonpipa som närmaste granne, finns Stockholms enda runsten! Om man undantar alla runstenar på Historiska museet och Skansen, vill säga.

Runstenen i Gamla stan har en runrad på 39 runor i de typiska slingorna som lyder: *Torsten och Frögunn (lätoresa) stenen efter ..., sin son.* Det är allt.

Uppländsk runmästare

Stenen var omtalad redan i början av 1600-talet av Johannes Bureus, vår förste kände runforskare, Gustav II Adolfs lärare och sedermera även vår förste landsantikvarie med uppdrag att nedteckna alla fornfynd i Sverige. Bureus ska ha lärt sig tyda

runor på en annan runsten nära denna plats, nämligen på den idag försvunna stenen i Riddarholmskyrkans vägg.

Det känns märkligt att man inte kan hitta fler runstenar i kungliga huvudstaden. Vi får alltså nöja oss med U 53, som står för nummer 53 i Uppland. Enligt runforskarna Elias Wessén och B.F. Jansson, Run-Janne kallad, är ristningen på denna sten med all säkerhet gjord av en uppländsk runmästare. Ristningen är färdigställd på en sten av ljusgrå granit som inte är speciellt stor. Runorna är ganska tydliga även om själva ristningen är grunt huggen.

Har runstenen funnits på denna plats ända sedan 1000-talet, då många av de uppländska runstenarna ristades och restes? Nej, knappast. Huset på Prästgatan

har en medeltida källare och man kan misstänka att stenen suttit på sin nuvarande plats sedan dess. Den har alltså använts som byggmaterial. Det här är inget ovanligt.

Runstenar i kyrkor

Många kyrkor i Sverige har inmurade runstenar men det förekommer inte lika ofta att runstenar finns i vanliga bostadshus eller uthus. Huset på Prästgatan blev ombyggt på 1700-talet och 1937 togs stenen ut ur muren på uppdrag av Riksantikvarieämbetet, för att rengöras. Stenen var illa tilltygad och kanterna avslagna, vilket vi kan se idag. En del av runorna är ju borta och därför är informationen knapphändig.

Vad kan vi då läsa ut av texten? Inte mycket. Vi vet att två personer, Torsten och Frögunn, man och hustru lå-

Prästgatan

17-27

kv. Atlas

CHOPE
#BRER
LÄNGRENN

tit resa stenen till minne av sin son. Det här är en typisk minnesinskrift, som många andra i vårt land, med sörjande släktingar till en anhörig eller flera, som kanske hade avlidit eller försvunnit under en vikingafärd i väster- eller österled.

Namnen ingen ledtråd

På runstenen nämns alltså två personer. Någon ledtråd till ursprunget ger inte namnet *Torsten*. I Norden finns det omkring hundra runstenar med det namnet, ett namn som fortfarande används, även om det idag inte konkurrerar med de populäraste på topplistan.

Låt oss då göra en lite närmare granskning av runstensens andra namn; *Frögunn*. Här kan man bara finna ett belegg till med detta namn på runstenar och det är på en runsten i Jumkil norr om Uppsala. Ristningen där lyder: *Gudfast och Trond läto uppre-sa stenen efter sin fader Hals, och Frögunn efter sin man.*

Tord högg dessa runor väl.

På Jumkilsstenen är Frögunn gift med Hals. Det måste väl trots allt vara en annan Frögunn?

Från 1000-talet

Då återstår att försöka jämföra stenarnas material och ornamentik. Finns det någon möjlighet att datera stenen utifrån slingornas utformning, runornas form eller grundmaterialet? Förmodligen är båda stenarna från senare delen av 1000-talet. Men nu är vi inne på "finlir" och här skulle det vara lämpligt att någon annan än en glad amatör uttalar sig.

Man kan i alla fall konstatera att vid ett närmare studium av Jumkilsstenen, så förefaller det osannolikt att stenarna har något samröre. Ornamentiken, språkanvändningen, runornas form samt huggtekniken skiljer sig helt och hållet åt. Frögunn i Gamla stan och Frögunn i Jumkil har nog ingenting med varandra att göra.

Vilka var då Torsten och Frögunn? Gåtan förblir fortsättningsvis olöst och vi måste utgå ifrån att det finns för få spår för att kunna säkerställa svaren, om inte någon "ny" sten med mer information grävs upp i grannskapet. Men runinskriften kommer förhoppningsvis att få leva vidare till glädje för alla turistgrupper som stannar till vid denna plats och i synnerhet för dem som är *rynn*, det vill säga runkunniga. Och förstås, om vår tids "målar-mästare" kan hålla fingrarna borta från sina färgburkar och väggarna på Prästgatan i Gamla stan!

Av Anna Christina von Schantz

För den som vill veta mer om runstenar rekommenderas Sveriges Runinskrifter (1900–1981) och Riksantikvarieämbetets "Digitala Sveriges runinskrifter".

Bröstcancerföreningarnas
Riksorganisation

BRÖSTCANCERFONDEN

KAN ROSA SIDENBAND ERSÄTTA ETT FÖRLORAT BRÖST?

Varje år får ca 8 000 kvinnor i Sverige bröstcancer.
Det finns hopp om framtiden men det krävs mer forskning.
Din gåva till Bröstcancerfonden kan inte ersätta ett förlorat
bröst, men rädda liv.

Pärlor i modet

sedan tidernas begynnelse

I alla tider har kvinnor smyckat sig med pärlor. Det finns något tidlöst vackert och elegant över ett pärlhalsband, och många är de kända kvinnor som har förgyllt sitt utseende eller sina kläder med rader av pärlor. Vare sig de är äkta eller oäkta.

Hertiginnan av Argyll var känd för sitt treradiga pärlhalsband. På det polaroidfoto som togs av henne tillsammans med någon av de 88 älskare som hon sägs ha umgåtts med, var pärlhalsbandet det enda hon hade på sig. Det vet vi, eftersom hennes man hertigen använde fotot i rätten när han ansökte

om skilsmässa. Rättegången höll på i fyra år, fram till 1963, och var sin tids stora societetsskandal.

Mrs Mortimer Plant tyckte också mycket om pärlor. Hon lyckades övertala sin man att 1916 byta deras hem och hela fastigheten på Fifth Avenue i New York mot ett pärlhalsband från Cartier. Halsban-

det var värderat till en miljon dollar, och fastigheten till 925 000 dollar. Cartier har än i dag kvar sitt huvudkontor i byggnaden.

Columbus upphittaren

När Christopher Columbus hittade en stor pärlsamling i havet utanför Sydamerika i slutet av 1400-talet ökade tillgången på pärlor i Europa. Den engelska drottningen Elisabet I sågs ofta i långa pärlhalsband och med pärlor i både håret och klänningar.

Ett av den holländske konstnärens Johannes Vermeers mest kända målningar är "Flicka med pärlörhänge" från ca 1665, föreställande en ung flicka med ett gult och blått tygstycke virat runt huvudet och en stor pärla i örat.

Irritation skapar pärlan

Från början var alla pärlor på marknaden naturligt ska-

Så sköter du dina pärlor

Sköter man sina pärlor kan de få en relativt lång livslängd, kanske upp till 100–150 år. Parfym, smink och kemikalier nöter bort pärlans lyster, och den går inte att återskapa.

- Torka pärlorna med en mjuk duk när du använt dem.
- Lägg inte pärlorna i bomull eftersom det kan torka ut dem.

- Undvik att få alkohol på pärlorna.
- Andra smycken kan repa pärlorna, så förvara dem separat.
- Undvik kontakt med svett.
- Undvik feta hudvårdsprodukter.
- Ett pärlhalsband bör träs om varannat år, beroende på hur ofta det används. Eftersom pärlsilket åldras riskerar tråden att gå av.

FOTO: GETTY IMAGES

Coco Chanel gjorde entré på modescenen med sin strama stil som ofta kompletterades med ett pärlcollier.

pade och till följd av det väldigt sällsynta och värdefulla. En pärla bildas när ett föremål (ett sandkorn, en parasit eller annat organiskt material) kommer in och irriterar musslans vävnader som då börjar bilda lager av kalciumkarbonat runt det främmande föremålet. Lagret växer sig tjockare och det är det som till slut blir vad man kallar en äkta pärla. Beroende på i vilket vatten musslan lever, kallas det en sötvattenpärla eller en saltvattenpärla.

Så småningom lärde man

sig att odla pärlor genom att lägga ett föremål samt en bit av en mussla i en levande mussla. Musslan satte då i gång att skapa ett skikt av pärlemor runt föremålet. Storskalig odling startades av japanen Kokichi Mikimoto i början på 1900-talet vilket fick till följd att priset på pärlor sjönk dramatiskt.

Testa själv

Värdet på en pärla avgörs av dess lyster, färg och form. Runda pärlor är den vanligaste formen, men en ovanlig

form eller färg har ett högre marknadsvärde.

De nobla äkta pärlrottningarna har sedan dess fått en hel hoper oäkta småsyst-rar av skiftande kvalitet. Ett exempel är Majoricapärlan som är en glaskula med ett överdrag av en kemisk lösning. Andra exempel är plastpärlor och snäckskalepärlor. Ett sätt att skilja mellan äkta och syntetiska pärlor är att gnida dem mot tänderna. Äkta pärlor känns sträva, oäkta har en glatt yta.

Åter populärt

Men de oäkta pärlorna har öppnat möjligheten för kvinnor i alla samhällsklasser att smycka sig med elegans. 1920-talets charleston-mode inkluderade lager av midjelånga pärlhalsband ungefär samtidigt som Coco Chanel gjorde entré på modescenen med sin strama stil som ofta kompletterades med ett pärlcollier. En oändlig rad av glamorösa Hollywood-stjärnor från sekelskiftet och framåt bar pärlor. Under 1950- och 1960-talen blev de korta, fler-radiga halsbanden populära bland sofistikerade damer, bland annat inspirerat av Jackie Kennedy som sällan sågs utan sitt pärlhalsband.

Kända pärlor

Pearl of Allah

"Pearl of Allah" är världens största pärla och den hittades utanför Palawan i Filippinerna 1934 av en muslimsk dykare som tyckte att pärlans oregelbundna utseende liknade en man med turban och gav den namnet

"Pearl of Allah". Pärlan mäter 23 cm och väger ca 6,3 kilo. 2007 var "Pearl of Allah" bevismaterial i ett rättsfall med mordet på hustrun till en av ägarna. Den värderades då av en gemolog till 93 miljoner dollar.

Big Pink Pearl

I Guinness Rekordbok står "Big Pink Pearl" som den största naturliga abalone-pärla som någonsin hittats. Denna pärla väger hela 470 carat och värderades 1991 till 4,7 miljoner dollar. Wesley Rankin är ägaren till denna pärla och han fann den under en dykning vid Kaliforniens Salt Point State Park i Petaluma 1990.

La Peregrina

"La Peregrinas" historia sträcker sig nästan 500 år bakåt i tiden. Den hittades av en afrikansk slav på Pearl Islands utanför ön Santa Margarita på 1500-talet, och som belöning fick slaven tillbaka sin frihet. "La Peregrina" betyder pilgrim eller vandrare. Den ursprungliga vikten var 55,95 carat (11,2 g), men 1913 rengjorde och borrarde man i pärlan för dess infattning,

vilket minskade pärlans vikt till 50,96 karat. Den är dock fortfarande en av de största symmetriska päronformade pärlorna i världen.

"La Peregrina" har en spännande historia och har tillhört en rad europeiska kungar och drottningar. Senast kända ägare var Elizabeth Taylor som fick den av Richard Burton i valentingåva under deras första äktenskap. Hon beskriver i sin bok – *My Love Affair with Jewelry* den panik hon upplevde när pärlan kom bort på ett hotellrum innan den återfanns i munnen på hundvalpen! Pärlan hade då vid två tidigare tillfällen med tidigare ägarinnor fallit ur sin infattning och återfunnits, den ena gången i en soffa på slottet Windsor i England, den andra gången på golvet under en bal på Buckingham Palace!

Det halsband med pärlor och rubiner som pärlan sitter på för närvarande skapades av Cartier för Elizabeth Taylor, inspirerad av de kungliga porträtten av drottning Margarita och drottning Isabella av Spanien.

Under 1970-, 1980- och 1990-talen fick pärlhalsbandet en popularitetssvacka rent modemässigt. Pärlorna blev en symbol för den stillsamma hemmaflickan eller den strikta affärskvinnan. I

den äldre generationen står pärlhalsbandet fortfarande högt i kurs som smycket till högtidliga tillfällen. Men nu är pärlorna på gång igen och syns allt oftare i modereportagen. Både fejk och äkta.

Av Kerstin Englund

Källor: Lyxbling.se
Wikipedia
pearl-guide.com
businessinsider.com
juliaspearls.com

**Många barn har aldrig upplevt
något annat än krig. Ge barn på
flykt skydd idag.**

**SMS:a SYRIEN170 till
729 80 och ge 170 kr.**

Det räcker exempelvis till akut
läkarvård till en person på flykt
inne i Syrien.

Och där kom tornseglaren!

Då är alla här

Tornseglaren brukar komma till Stockholmstrakten i slutet av maj, sist av alla flyttfåglar. Då kan redan sånglärkan ha varit på plats i tre månader. Flera hundra flytt- och stannfåglar bjuder huvudstadens tvåbenta invånare på sommarfest.

I skrivandets stund – mitten av maj – har hittills någonstans mellan 160 och 210 olika sorters fåglar synts till i eller runt Stockholm. Bara en handfull väntar ännu på rätt datum eller förutsättningar för att göra sista flygningen in mot sina gamla födelse- och häckningsplatser.

Svalorna kommer sent och allra sist Tornseglaren. Sen är de på plats, allihop. Det är fest för var och en som tyck-

er det känns lite extra i hjärtat när en gammal flygande vän dyker upp igen på samma plats som förra året, eller när en ny bekantskap skymtar för första gången.

Och jo, känslan att vårfåglarna kommer tidigare nu än förr, den stämmer. I genomsnitt anländer flyttfåglarna nu fyra dagar före de först dök upp på 1970-talet, har ornitologer räknat ut. För flera arter är skillnaden stör-

re än så, bortåt tio dagar i en del fall. Dessutom frestar allt fler djärva individer lyckan genom att helt enkelt stanna kvar över vintern istället för att flytta.

Flyttfåglarna dominerar

Fler än åtta fåglar av tio som syns här i landet är flyttfåglar. Resten gör sitt bästa för att uthärda även den svenska vintern på plats. Bland dem är talgoxe, blåmes och pilfink allra vanligast.

Domherren och björktrasten tillhör ett lite annat gäng, som brukar kallas strykare. De håller sig kvar nära sina häckningslokaler men inte mitt i dem.

En av stans mest kända platser med mycket fågel vintertid är utfodringsflotten vid Stockholms ström. Strömmen är över huvud taget ett spännande ställe året om för att spana på fågel.

Svan, gås, and, mås och trut finns naturligtvis i olika varianter och stor numerär. Häger kommer in ibland, exempelvis från Isbladskärret och rovfågel är inte ovanlig.

Foto: Daniel Stenberg

Foto: Daniel Stenberg

Det går att slå vad om det mesta hos spelbolagen nu för tiden, men gå inte åstad och satsa hela pensionen på att sånglärkan ska landa på ett fält nära dig först av alla flyttfåglarna. Det kan lika gärna bli till exempel en duva, stare, bofink eller rödhake.

Skogsduvan en vinnare

Bland sommargästerna kommer de flesta av kortflyttarna först, i mars eller ibland till och med i februari. Från länderna runt Nordsjön och Mellaneuropa återvänder de, ringduva, skogsduva, rödhake, grågås och andra. Skogsduvan brukar ha ett par dagars försprång framför de andra.

Under april är det dags för de första lite mer långväga att göra entré här, men fortfarande har de flesta inte så långt att flytta. Sveriges vanligaste fågel lövsångaren kommer i slutet av månaden och är en riktigt långväga återvändare, med sin vinter-

bas i Afrika. Alla svalor anländer i april, liksom den så kära sädesärulan. Den senare tillhör det fåtal fåglar som kommer mer från sydost än sydväst. Egypten och länderna i Mellanöstern står värdar för den lilla fågeln med den ständigt vippande stjärten.

Maj månads hemvändare är till största delen de verkliga

långflyttarna. Näktergalen, exempelvis, flyger tur och retur södra Afrika. Göken övervintrar i Östafrika, medan tornseglaren stannar söder om Sahara. En riktig hjälte med lång väg att flyga är blåhaken som har vintreviste i Indien och Pakistan.

Av Gunnar Hultman

Vilsna årstider

En bok från Svenska Turistföreningen brukade i mitten av 1900-talet vara med vid invägningen av de svenska årstiderna. I vågskålen lades bland annat flyttfåglarnas ankomst och avfärd. Nuförtiden räknas årstiderna fram lite mer vetenskapligt, men ingalunda helt exakt.

De kalendariska årstiderna kan alla och många vet också att det även finns en meteorologisk beräkning. Med den ska varje årstid varaktigt ha en viss temperatur. Två av problemen är

att Sydsverige, till exempel, ofta har sommar fem månader om året – ända in i oktober. Vissa år kan dessutom på några håll i landet en hel årstid helt enkelt utebli. En nödregel säger därför att hösten måste vara slut senast 14 februari, för dagen efter kan våren göra officiell entré.

I år är det ett sådant år, då årstiderna går omlott och våra vänner danskarna kanske bör överväga att kalla sina fjärilar för vårfåglar istället för sommarfåglar.

En *älskad* gubbe

De är röda, söta och saftiga och starkt förknippade med svensk sommar. Jordgubben är egentligen inget bär utan ett slags falsk frukt, och att vi under sommartid kan njuta av den i mängder är en lycklig slump.

Foton: Olof Holdar

Jordgubben finns i överflöd under sommarmånaderna men den växer inte vilt utan är egentligen en korsning av två olika typer av smultron.

Genbankskurator Inger Hjalmarsson har länge arbetat med jordgubbar och berättar att det hela började på 1700-talets upptäcktsfärder till Amerika då många växter togs över haven hem till Europa. En av dessa växter var ett nordamerikanskt smultron. Något senare, under en annan upptäcktsresa, följde ett sydamerikanskt smultron med. Att vi har jordgubbar var egentligen bara en lycklig slump.

– Det var bara en händelse att det blev så. Man sådde ut fröna från korsningar och så föddes jordgubben!

Inte ett bär

Vad många inte vet är att jordgubben inte är ett bär utan en skenfrukt. De gröna små prickarna är små, små nötter. När jordgubbsplantans frön blir befruktade medför detta att frukten sväller. Det vi kallar jordgubbe är alltså egentligen en svullen och saftig blombotten. Hjalmarsson berättar att ett stort arbete läggs ner för att försöka bevara gamla sorter. Eftersom jordgubbar lätt frösår sig sprids ofta plantor som inte är av den rena sorten och sköter man inte sin odling försvinner därför ursprungsplantan lätt.

– En sort som kom på 1960-talet som alla säkert minns är *Senga sengana*. Den sorten blev jättepopulär, den

var mörkröd och var genomfärgad rätt igenom.

Vill man ha en specifik jordgubbssort är det klokt att köpa direkt från en odlare. Annars kan man alltid fråga en försäljare vilken sort de säljer men det brukar vara ganska få och liknande sorter.

Tålig rova

Jordgubbar går att odla i hela Sverige, något som är en stor fördel för längden av säsongen. Detta gör nämligen att den tid det finns solmogna svenska jordgubbar förlängs eftersom jordgubbarna mognar vid olika tid i södra respektive norra Sverige.

När jordgubbarna först kom till Sverige kallades de för ananassmultron, detta på grund av sitt latinska namn *Fragaria x ananassa*. De kallades senare för parksmultron då de ofta odlades på förmogna herrgårdar och slott. I det speciella namnet jordgubbe spelar två faktorer in. Den första delen, jord, för att plantan växer nära jorden. Den andra delen, gubbe, användes ofta för att beskriva

knölar av olika slag och ordet jordgubbe har bland annat använts för att benämna potatis. Kärt barn har många namn och Hjalmarsson berättar att det franska namnet *fraise* kanske har den mest naturliga förklaringen.

– Det beror på den man som tog hem plantan från Sydamerika för han hette just Fréziser.

Både gott och nyttigt

Jordgubbar är inte bara väldigt goda utan också mycket nyttiga.

– De innehåller mycket C-vitamin och järn. De är röda och innehåller därför antioxidanter. De är också lätta att tugga och man får i sig snälla fibrer som är bra för matsmältningen.

Det finns därför många anledningar att frossa i gubbar i sommar och de passar bra i både söta och salta rätter. Men kanske är de allra godast att äta precis som de är, en liten knöl fullproppad med svensk sommar.

Av Lisa Magnusson

FOTO: OLOF HOLDAR

Bevara *sommarens* smaker på bästa sätt

Det finns flera sätt än att frysa, torka och sylta för att spara sommarens smaker för att sedan kunna plocka fram under mörka vinterdagar.

Önskan om att kunna bevara sommarens smaker in på hösten och vintern är stor och det finns flera sätt att göra detta. Vilket sätt som lämpar sig bäst beror på vilken gröda man vill ta tillvara på och vilken typ av smak och konsistens som önskas.

Fermentera, vad är det?

Att fermentera är en metod som passar utmärkt för att förvara nyskördade råvaror. Vad fermentering innebär är inte helt självklart och smak, doft, konsistens och hållbarhet skiljer sig mycket åt beroende på vilken råvara som fermenteras. Jenny Neikell är författare till boken *Fermentera* och driver även företaget och bloggen *Surtantens syrade*. Hon beskriver fermentering som matlagning där man använder olika typer av mikroorganismer som finns

naturligt på bland annat grönsaker för att förändra en råvara. Vad som sker vid fermentering är en metabolisk process, det vill säga en form av ämnesomsättning där mikroorganismer omvandlar bland annat kolhydrater och socker till andra ämnen.

Mikroorganismernas mål i livet är att föröka sig och för att göra det måste de äta. De äter olika näringsämnen, i grönsaker äter de olika sockerarter och kolhydrater som de sedan omvandlar till koldioxid, syra och olika smak och doftämnen.

Förädling av råvaror

Fermentering, eller som det även kallas, jäsning, kan beskrivas som en förädling av råvaror med hjälp av goda mikroorganismer och människan har använt sig av metoden i tusentals år.

Anledningen till varför metoden ökar hållbarheten hos en råvara är för att processen sker anaerobt, det vill säga utan syre. I sådana miljöer gynnas mikroorganismer som gör gott medan de som gör dåligt, till exempel förrottnelsebakterier, missgynnas då dessa inte kan arbeta syrefritt.

Tar upp fler näringsämnen

Förutom att fermentering gör att vi kan bevara varor upp till ett år finns det många andra fördelar med fermentering.

Det främsta skälet handlar om smak. Det händer saker som man inte kan få till med vanlig matlagning utan att tillsätta en massa grejer.

Fermentering har också stora näringsfördelar då det är ett slags matsmältning ut-
anför kroppen vilket gör att

vi kan tillgodogöra oss fler näringsämnen när vi sedan äter varorna.

Jenny Neikell beskriver fermentering som enkelt och de flesta grönsaker passar utmärkt. Det viktiga är att det sker i en syrefrimiljö, att råvaran har en naturlig sockerhalt och att det sedan får stå något svalare än rumstemperatur.

Kan man strimla ett kålhuvud, krama ut det med salt och stoppa in det i en burk så kan man fermentera!

Bär har hög syrehalt

Vid fermentering av bär och frukt lämpar det sig bäst att göra någon form av dryck på grund av deras höga syrehalt.

Ofta jäser man olika typer av drycker, man kan till exempel göra något som kallas Kvass. Det blir en kolsyrad dryck med små, små mängder alkohol. Det är i princip bara att blanda bär, vatten och opastöriserad honung och sedan låta det stå i några dagar.

Av Lisa Magnusson

Fermentera egna sommargrönsaker

Ingredienser: 1 kg blandade grönsaker, till exempel morötter, vitkål, rödbetor, lök, 1 klyfta vitlök, 2 msk jodfritt salt

Gör så här:

Skala och skölj grönsakerna och skiva dem tunt. Blanda sedan med saltet i en stor skål. Massera in saltet ordentligt så att grönsakerna blir mjuka. Tryck sedan ner grönsakerna kompakt i en burk med så lite luft som möjligt. Täck innehållet med saltvatten men lämna lite plats i burken. Det är viktigt

att grönsakerna är helt täckta av saltvattnet för att försäkra en syrefrimiljö. Använd eventuellt ett mindre glas som tyngt för att trycka ner grönsakerna under vattenytan. Låt burken stå mörkt och i rumstemperatur i två veckor. Burken kan sedan förvaras oöppnad i kylskåp under lång tid. En öppnad burk håller 2–3 månader.

Pickla och lägg in

Att pickla eller lägga in färska grönsaker ger en liknande smak som vid fermentering. Även pickling har använts under lång tid för att bevara råvaror innan vi hade kylskåp. Men de olika metoderna fungerar på helt olika sätt. Vid pickling konserveras råvaran genom att någon syra, till exempel vinäger eller ättika, tillsätts för att döda

bakterierna. Då dör även de goda mikroorganismerna som överlever vid fermentering. Då det ofta blir ganska surt med så mycket syra tillsätts även socker för att ge en mildare smak. Att pickla är enkelt och då alla bakterier är döda minskar risken för att något går "fel" förutsatt att man bevarar varorna i en helt steriliserad burk.

Torka bär och grönsaker

Att torka varor kopplar kanske de flesta till förberedelser för långa vandringar i skog och mark där man kokar mat på spritkök. Men torkning av mat är inte att underskatta även hemma i köket. De flesta grönsaker, bär och frukter går att torka och genom att nästan allt vatten sugas ut blir hållbarheten lång. Torkade varor tar också liten plats i skafferiet. Rotfrukter bör förvällas medan andra grönsaker så som squash och tomat kan torkas direkt. Det viktigaste för att lyckas är att skiva

riktigt tunt. Torkningen kan man göra hemma i sin egen ugn, med fördel med varmluftsfunction. Det finns olika metoder för detta men det viktiga är att ha låg temperatur under lång tid. Det kan även underlätta att ha en något öppen ugnslucka så att fukten släpps ut samt att inte ta ut varorna fören allt är helt torrt. De torkade varorna bör sedan förvaras torrt och mörkt till då du vill använda dem. Du kan till exempel ta fram lite av sommarens skörd och hålla direkt ner i en höstgryta så sväl-

let grönsakerna upp av grytans vätska och blir mjuka igen.

Så här gör du

Välj dina favoritbär, till exempel hallon, blåbär, björnbär, jordgubbar eller krusbär. Låt dem torka i rumstemperatur i 2–3 dagar. Skiva eller öppna sedan upp större bär och separera dem på en plåt med bakplåtspapper. Torka sedan på 50 grader i ugnen i cirka sju timmar. Bevara torrt i försluten påse eller burk.

Att välja skjorta:

Tänk på ett tal!

Från början räckte en skjorta både natt och dag. Nu föreslår en del experter att en man bör ha fyra skjortor i garderoben. Andra säger – nitton.

Fyra skjortor eller nitton, det är frågan. Ja, hur många skjortor behöver egentligen en man ha i garderoben? Svaret har varierat över tid och beror idag mest på vems garderoben är. Den som sällan passerar ut genom Stockholms tullar klarar sig ofta bra med en knapp handfull skjortor, medan den som rör sig i skog och mark behöver ett större och annorlunda urval.

Vem säger förresten nitton och varför just? En professor naturligtvis, professor Thomas Fink som är en brittisk teoretisk fysiker, knuten till ett universitet i Paris.

Kvadratrot

Finks allt annat än enkla mening är att en vuxen man behöver kunna dra på sig det antal skjortor som motsvarar kvadratroten ur antalet dagar under den aktuella perioden. Räknat på ett år, bli det ganska exakt nitton.

Var professorn fick formeln från är mer osäkert, men det var någonting med förhållandet till antalet måste-ha byxor. Allt är dock beskrivet på ett lika briljant som brittiskt sätt i Finks bästsäljare *The Man's Book* från 2009.

Det går faktiskt också att

komma fram till en önskelista med bortåt 20-talet skjortor utan att göra sig helt löjlig. Ta bara höjd för olika material, vävkalitèer, kra- gar och manschetter plus förstås färger och mönster.

Ett underplagg

Hur mycket enklare var det inte i tidernas begynnelse, när skjortan hade funktion och status som ett underplagg? En storlek passade alla, kragen var inte uppfunnen och plagget ersatte utan problem de lika obekanta kal- songerna. Plus att det tjäna- de även som nattsärk! Tur att bara den översta delen skulle synas. Färgen var alltid vit (nåja!) men lite brodyr ansågs raffinerat.

Den mer moderna skjor- tan med knappar längs hela fronten började synas mot 1800-talets slut och där- med slapp bäraren dra plag- get över huvudet varje gång det skulle av eller på. Nu kom också färgerna, inte för alla, men åtminstone för – de mindre bemedlade. De som bara nötte byxbaken, och knappt det, men som ändå var stadda vid kassa marke- rade det genom att fortsätta bära vitt under kavajen och västen. Att visa hela skjor-

tan skulle inneburit ett eti- kettbrott och en inbjudan till mycket äventyrliga kroppsöv- ningar.

Nitton delat på två

Kommen så långt passar det bra att återknyta kontakten med räkneexemplens nitton skjortor. Här är artikelförfat- tarens egen lista, inspire- rad av professor Fink och den aparta gruppen bakom den svenska bloggen "The drones club".

Tre vita bomullsskjortor, två med enkla manschetter och tabkrage, en med dubbel och extra brett skuren krage.

Två ljusblå bomullsskjortor, en för fest och en för vardag i chinos.

Två blårandiga dito, en lju- sare och en mörkare.

Här börjar möjligheten till ett par riktigt lediga skjortor i piké eller Oxfordvävning som man också säger pocka på upp- märksamhet. Button down, varför inte? Ungdomar bär dem ofta utanpå byxorna men de passar ju perfekt även un- der en klubb-blazer. Lägg där- till två vita i linne och beho- ven är täckta för såväl ett gott liv i huvudstadens mitt som en weekendresa till andra metro- poler eller en midsommarfest när vädret är gynnsamt.

FOTO: THOMAS NORTH CUT

Ett hopp nu till skog, landsbygd eller åtminstone en rustik grillfest där underlaget är något annat än halkfri trall. Här behövs färg, mönster och en lagom dos värme från tung bomull eller inblandningar med ull.

Rätt för tillfället

Två dämpat höstgröna skjortor med tattersall-rutor och generös skärning blir en bra början för gömslen där klövvilt och fågel finns i närheten.

Dagarna i svampskogen eller med lövräfsan i trädgården ger möjligheter att lägga till något rödrutigt. Lila är förstås reserverat för kvinnliga nyhetsankare på TV och rosa med vit krage för männen i City, ett färgval bara en mamma på de brittiska öarna kan låta en son göra utan att gråta.

Ett par skjortor med inblandning av ull, mohair eller kashmir kan absolut kosta som lyxvarianterna för fester, men här pratar vi en möjlighet att bli kung i fjällhotell

lobby-bar utan att ha behövt grunda med en överdådig uppvisning i pisterna.

Smokingskjorta

Två klassiska rutiga skoghuggarblusar (man säger faktiskt blus om skogsfolkets arbetsplagg nummer ett) får avsluta listan. De bör vara stadda i olika stadier av upplösning och de får inte ha kostat mer än tvåhundra kronor styck, eller helst hälften.

Det blev väl nitton? Fat-tas det någon, så kan alltid en frack- eller smokingskjorta göra listan komplett, en till jul och en till nyår. Nej, där har gränsen till de tidigare nämnda drönarnas vanor kanske passerats.

När fyra är nog

Ponera, som Martin Ljung brukade säga, istället att vi har att göra med en måttligt fysiskt aktiv man som lagt fjällhotell, jakter och sommarviste bakom sig. En man som dock tycker om att uppträda med viss stil där en så-

dan också är uppskattad. Då räcker fyra skjortor mer än väl, två vita och två blå. Festerna kommer sällan som på ett pärlband och det finns ju tvättmaskin.

Med bara fyra skjortor på inköpslistan blir det möjligen lite mindre ansträngt att bara välja bland de bästa kvalitéerna och tillverkarna. Egyptisk bomull eller Sea island bomull. Engelsk, schweizisk eller italiensk tillverkning. Dubbeltvinnat eller enkeltvinnat.

Ett faktum är att en liten grupp svenska tillverkare och designers med framgång kämpar på världsmarknaden mot etablerade internationella kvalitetsvarumärken. Stenströms och Eton är två av dem. De försöker inte matcha den schweiziska firma som specialiserat sig på att skraddarsy varenda enskild del av sina skjortor, men dit har ju de flesta män en bit kvar med sina plånböcker. Tills en dag det plötsligt händer.

Av Gunnar Hultman

Många turer innan

solen blev centrum

Solen påverkar livet på jorden. För lite solljus ger D-vitaminbrist, för mycket kan orsaka hudcancer. Vår närmaste stjärna påverkar klimatet och människan. Hur mycket vet ingen, därför har ett stort antal rymdforskare gått samman för att ta reda på så mycket som möjligt om solen och hur den verkligen påverkar oss.

För våra förfäder måste solen ha varit ett av naturens stora mysterium. Dess närvaro på sommaren fick växter och gröda att gro medan allt visnade och dog den mörka årstiden då solen visade sig sparsamt. Då gällde det att hålla sig väl med gudarna som fick solen att lysa.

De gamla grekerna dyrkade solguden Helios, som varje dag färdades från öster till väster över himlen i sin solvagn dragen av hästar och seglade hem på vattnet runt jorden på natten. Grynings-

gudinnan Eos varslade varje dag om hans ankomst.

Solguden Re

Myten med gudar som far över himlavalvet finns i flera kulturer. I Egypten hette solguden Ra, ibland Re, och färdades i sin solbåt över himlavalvet. Det var den högsta gudomen och kunde anta många olika skepnader, som en skarabé eller en gestalt med falkhuvud krönt av en solskiva, beroende på vilken tid på dagen det var.

I Danmark har man fun-

nit en cirka 3000 år gammal lämning efter de forntida soldyrkarna, solvagnen från Trundholm, som föreställer en häst som drar solskivan på hjul efter sig. Två tusen år senare tillbad vikingarna solgudinnan Sol. Hon körde en vagn som drogs av hästarna Arvaker (den morgontidiga) och Allsvinner (den snabba).

Solens rike

Mayaindianerna, inkafolket och aztekerna dyrkade alla solen. De senare trodde att deras solgud, Tonatiuh, be-

hövde människoblod för att bli stark och offrade människor högst upp på sina pyramider.

Här i Norden hade samerna ett så nära förhållande till solen att de kallade sig för "solens barn". I Japan symboliserar den röda cirkeln på deras flagga en soluppgång. Nippon betyder "Den uppåtgående solens rike".

En av de mer spektakulära lämningar vi har från bronsåldern är Stonehenge i södra England som uppfördes av kelterna. Stonehenge har varit och är fortfarande något av ett mysterium ur flera aspekter. En teori är att den magnifika stenringen var ett slags astronomiskt tempel där kelterna kunde studera solen, månen och stjärnorna för att på så sätt kunna räkna ut när det var midsommar då solen vände, vilket var viktigt för människorna som brukade jorden.

Aristoteles förste tvivlaren

Cirka 500 före Kristus började några av de grekiska filosoferna, bland andra Aristoteles, tvivla på att det var gudar som stod bakom allt som hände i naturen. Solen behövde ingen gud för att skinna. Den var en lysande himlakropp; ett runt klot eller en skiva som rörde sig runt jorden. Det var inte bara solen som kretsade kring jorden. Det gjorde även månen och planeterna och längst ut stjärnorna. Den här teorin, som vi idag kallar den geocentriska, höll i sig till mitten av 1500-talet och 1600-talet.

*Jag går på sol, jag står på sol
jag vet av ingenting annat än sol*

Edith Södergran

1543 utgav den polske prästen och astronomen Nikolaus Kopernikus boken "Om himlakroppars kretslopp". Illustrationen, som visar att det är jorden som rör sig kring solen och inte tvärtom, slog ner som en bomb. Idén att jorden inte var universums centrum var oförenlig med den katolska kyrkans världsbild. Boken förbjöds ända fram till 1835. Så stor var sprängkraften i Kopernikus världsbild, den vi idag benämner heliocentrisk.

Galilei dömd

Den som kom att avgöra striden mellan Aristoteles och Kopernikus anhängare var den italienske astronomen

Galileo Galilei (1564–1642). I början av 1600-talet observerade han i sitt hembyggda teleskop att planeterna visade sig vara avlägsna klot, precis som månen och jorden. Kopernikus hade haft rätt. När Galilei i november 1610 riktade sitt teleskop mot solen upptäckte han solfläckarna, vilka kinesiska astronomerna observerat många århundraden tidigare.

Att den perfekta och "rena" solen hade fläckar upprörde kyrkans män och hotade Galilei med tortyr om han inte upphörde med sin forskning. När den gamle Galileo Galilei dömdes att acceptera kyrkans världsbild lär han ha mumlat: "...och ändå rör den sig".

Det skulle dröja ända fram till 1992 – 359 år efter domen – innan den katolska kyrkan erkände att rättegången mot Galilei var ett misstag.

Kung sol

Var det den nya upptäckten, att jorden roterade kring solen och inte tvärtom, som gjorde att den franske monarken Ludvig XIV (1643–1715) valde solen som sin symbol och kallades "Solkungen"? Allt skulle kretsa kring "den strålande" monarken. Frankrike var vid den här tiden Europas ledande militära och politiska nation. Själv lät Ludvig den XIV utropa sig till "Konung av Guds rike" och tog sig valspråket "Staten, det är jag" i detta av fransmännen själva kallade "Le Grand Siècle".

Idag vet vi att solen är en stjärna, drygt fyra miljarder år gammal och består till största delen av väte och helium. Solens diameter vid dess ekvator är 1 400 000 kilometer vilket motsvarar 109 jordklot lagda bredvid varandra. Temperaturen i kärnan är 15 000 000 grader Celsius och ytemperaturen cirka 6 000 grader Celsius.

Mycket snurrande

Om så där en knappt tio miljarder år beräknar man med att solen har kört slut på bränsle och börjar slockna, vilket innebär slutet på vårt solsystem.

Dag och natt uppstår genom att jorden roterar kring sin axel ett varv per dygn. Den halva av jorden som so-

len lyser på har dag och skuggsidan har natt. Jorden roterar från väster till öster. Därför ser det ut som om solen rör sig i motsatt riktning över himlen.

Jorden snurrar inte bara runt sin egen axel. Den kretsar också runt solen i en omloppsbana av ett år. Jordens bana runt solen och jordaxelns lutning gör att vi får fyra årstider. När jorden befinner sig i den del av banan då norra halvklotet vetter mot solen får vi fler soltimmar under dygnet. Den extra solenergin värmer upp jord och luft. Det blir vår och sommar. Mitt i vintern vänds jordens norra halvklot bort från solen. Sol-ljuset faller snett över länderna i norr. Det leder i sin tur till att dagarna blir korta.

Under årtusenden har sjöfarare över hav och land styrt efter solen. Vikingarna tog sig fram på haven med hjälp av solen och en så kallad solskiva, en träplatta med en pinne vars skugga de avläste enligt samma princip som ett solur. När vädret var mullet är en teori att de använde sig av så kallade solstenar, stenar av polariserad kristall. De omnämns bland annat i gamla isländska sagor.

Oumbärlig sextant

Sjöfararna kunde också utnyttja solens ställning till att ta reda på var de befann sig. I hundratals år har sextanten varit ett oundgängligt redskap

för sjömän. Instrumentet användes för att mäta solhöjden, det vill säga hur högt solen stod över horisonten. Med hjälp av tabeller och en klocka kunde man sedan beräkna längd- och breddgrad. Också djur navigerar efter solen som flyttfåglar, bin och vissa skaldjurs- och fiskarter.

Solägget

I Elsa Beskows barn- och bilderbok "Solägget" utgiven första gången 1932, dansar en liten skogsälva årstidsdanser. En dag hittar hon ett stort orangegult klot i skogen. Hon drar genast slutsatsen att solen måste ha tappat ett solägg. Så småningom avslöjar bofinken att det är en apelsin. Det vet dagens barn när de läser sagan och ser bilderna. När boken kom ut var apelsiner sällsynta i Sverige, vilket är en poäng med berättelsen, men det är en annan historia.

Av Ingrid Eiritz

Glöm inte att skriva ned din adress så att vi vet vart vi ska skicka priserna.

Sommarens boktips

Den här gången är det två män och fyra kvinnor som skriver. Och som alltid är det familjen och vännerna det handlar om. Oavsett vad man tror att boken handlar om och oavsett om det är en deckare eller en feel good-roman. Önskar er en trevlig läsning i sommar.

Och vi börjar med en svensk manlig författare. En man med två kända föräldrar. Och vad det kan innebära.

Glöm mig av Alexander Schulman.

I boken berättar Alexander om sin barndom och uppväxt med sin mor. En mor som blir alkoholisk. Vi får i nutid följa honom och hans yngre bror när de åker till landet där mamman är. De åker till henne för att nu måste hon få hjälp. Parallellt med detta får vi tillbakablickar i familjens liv. Samt att vi får läsa om moderns uppväxt.

Alexander Schulman skriver mycket utlämnande och mycket intressant. Han är en bra berättare, även av tunga och personliga ämnen.

Sen fortsätter det med en norsk författare. Och som han skriver! Det är så roligt att läsa en berättelse som utspelar sig i Norge. Norge är mer annorlunda än man kan tro, trots att det är vårt grannland.

Simma med de drunknade av Lars Mytting. För ett par år sedan skrev han boken "Ved". En faktabok som

blev mycket populär. Nu återkommer han med en släktkrönika som griper tag. Edvards föräldrar dör i Frankrike då han är tre år gammal. I samband med detta försvinner han och återfinns först några dagar senare på ett sjukhus. Vad hände de dagarna? Vad hände då föräldrarna dog?

Edvard växer upp hos sin farfar på en gård på norska landsbygden. Han lever ett lugnt och stilla liv och det är inte förrän en vackert snidad träkista dyker upp som han börjar fundera på var han kommer ifrån. Vad har hänt tidigare? Han reser ut i Europa för att leta efter svaren. Hans mor var från Frankrike så dit åker han. Och han tar sig även till Shetlandsöarna. Romanen är verkligen en fantastiskt spännande historia

med många olika vändningar. En bok som fastnat i mitt minne.

Nu till de kvinnliga författarna. Även de skriver om familjer, syskon, små barn och om död.

Störst av allt av Malin Persson Giolito. Det är inte bara för att hon är Leif GW Perssons dotter man ska läsa bo-

ken. Man ska läsa den för att det är en spännande deckare. Och tveka inte trots att den handlar om ungdomar som går på gymnasiet. Även om man redan på första sidan får läsa vad som hänt och vem som gjort det så är boken ständigt spännande och intressant.

I Djursholm allmänna gymnasium går fem elever som är vänner och som umgås mycket. Det är kärlek och det är kriser. Det är svartsjuka och det är vänskap. Men vad har egentligen hänt. Varför har några mördats? Vi

får följa Maja som ställs inför rätta för mord och höra hennes berättelse om vännerna och året då allt hände.

En syster i mitt hus av Linda Olsson. Det är klart att barndomen formar oss, vare sig vi tror det eller inte.

Systrarna Maria och Emma har inte setts sedan deras mammas begravning för två år sedan. Maria bor i ett stort hus i norra Spanien och nu väntar hon på att systern ska komma och hälsa på. Hon är osäker på besöket, varför vill systern komma nu? De promenerar, simmar, äter och dricker och tillbringar långa kvällar på terrassen. Det är stelt mellan dem och de kan inte prata med varandra. De konverserar. Maria blir mer och mer störd av sällskapet.

Men deras barndomsminnen kommer ifatt dem. De kan inte värja sig. Så småningom kommer det fram, den lilla syster som dog. Och livet med deras mamma.

Livet för ensamstående unga föräldrar är aldrig enkelt men att vara ung mamma i Frankrike är nog svårare än i Sverige eftersom de inte har samma sociala skyddsnät.

Det vi inte visste var lycka av Agnès Ledig.

Julie sliter i kassan på stormarknaden. Hon har usla arbetsvillkor och det får inte märkas på jobbet att hon har barn. Hon uppfostrar ensam sin lille son Lulu. Han som ger hennes liv mening. Som får henne att gå upp på morgonen, som får henne att stå ut med hemska chefer och kollegor som stjälar.

Men en dag är det en kund som ler mot henne. Och veckan därpå återkommer han och den här gången bjuder han ut henne på lunch. Julie har dåliga erfarenheter av män och är skeptisk, men bestämmer sig sedan för att lita på honom och går med på att ses. Om inte annat så slipper hon gå hungrig om hon inte har med sig någon lunch den dagen. Hon är en överlevare.

De är olika, han är mycket äldre än hon, har ett vuxet barn, har bra jobb och pengar. Men de finner varandra. Och hon tackar ja till en inbjudan att följa med till hans sommarhus i Bretagne. Under en lugn vecka vid havet inleds en stark vänskap. Det ger både Julie och Paul nya insikter i livet. Och tillsammans kan de finna lycka även i djupaste sorg.

Vad händer med livet och vännerna och familjen då man blir äldre? Vad gör att vi gläds och att vi tycker om

att träffa varandra? Dessa frågor ställs på ett tufft men också roligt sätt i nästa bok. Den är en riktig feel good-roman. Som också gjorde att jag skrattade högt.

Om ni inte börjar leva gör jag slut av Eva Swedenmark.

Väninnor-
na Garbo,
Pamela, Anita

och Ingalill gör inget annat än älta besvikelser och sjukdomar då de träffas. Det har nästan gått så långt så att de inte vill träffas längre. En dag får Garbo nog och ställer ett ultimatum: Berätta om era hemligheter och drömmar annars säger jag upp bekantskapen.

De börjar fundera på vad de vill med livet. De ska göra listor på vad de önskar sig och så ska alla få i uppgift att hjälpa till att uppfylla dessa drömmar. Men det är inte lätt att skriva vad de önskar. Det de kommer fram till känns både futtigt och för materialistiskt.

Men sen en av väninnorna berättat att hon blivit sol- och vårad beslutar de sig för att hämnas. Och efter det ska de leta efter gamla vänner och gamla kärlekar.

Det är både absurt och mycket roligt. Och en hel del sanning om att våga leva livet så länge vi har det. Nya möten och upplevelser blir bättre av allas våra erfarenheter.

Av Cari Busin

Returadress:
Micasa Fastigheter
Box 1298, 164 29 Kista

B Sverige
Porto
betalt

*En skön sommar önskar
Micasa Fastigheter*